

Utasi Ágnes: Baráti kapcsolatok

(elektronikus verzió, készült 2006-ban)

A tanulmány eredetileg nyomtatásban megjelent:
Utasi Ágnes (1990): Baráti kapcsolatok in: *Társadalmi riport*
1990, Andorka Rudolf, Kolosi Tamás, Vukovich György
(szerk.). Budapest: TÁRKI, . 475-486. Pp.

BARÁTI KAPCSOLATOK

A modern világ felfokozott élettempója mellett nehezen alakulnak a (meghitt) baráti kapcsolatok. Ilyen körülmények között az egyének kontaktusaik egy részét már akkor is barátságnak minősítik, ha azokat kizárólag valamilyen kölcsönös érdek motiválta rendszeres együttes tevékenység konzerválja.¹

A barátság kutatásakor tehát nemcsak az a kérdés, hogy a társadalomban elsősorban kiknek vannak s honnan származnak barátai, hanem válaszra vár az is, hogy kik nélkülözik leginkább az emocionális funkciókat (is) ellátó baráti kötelekeket.²

Mivel a feleket összekötő barátságot szimbolizáló interakciós tevékenységek sokfélék, s egyénenként is differenciáltak, ezért empirikus vizsgálattal nehéz megalapozott információhoz jutni a baráti kapcsolatokról.³ Mindazonáltal egy országosan reprezentatív minta (TÁRKI, 1986. Kapcsolatok, N=912) adatbázisára építve kísérletet tettünk erre.

KINEK NINCS BARÁTJA?

Vizsgálatunk első szakaszában minden orientációt nélkülözve arra kértük a felmérteteket, hogy nevezzék meg barátaikat.

A minta több mint harmada senkit nem tudott megnevezni (35,6%). *A képzettségi kategóriák metszetében* találtuk a legnagyobb különbségeket: a legfeljebb néhány osztályt végzettek kétharmadának nincs barátja (64,5%), az általános iskolát végzettek a minta-átlagot követik e területen (39,0%-nak nincs barátja), a szakmunkásképzőt végzettek ötödének (21,3%), az érettségizettek negyedének (24,4%), a diplomások tizedének (főiskolai: 13,1%, egyetemi: 9,4%) nincs barátja.

¹ A modern korban a barátság változásáról lásd *I. Sz. Kon: A barátság*. Kossuth Könyvkiadó 1977.

² A szakirodalom megkülönbözteti a dominánsan *instrumentális* és alapvetően *emocionális* feladatokat ellátó barátságokat. Lásd *E. Boa: Family and social network*. London, 1957.

³ Mikrovizsgálatra a barátokat összekötő tevékenységek feltérképezésével igen jól használható módszert dolgozott ki C. S. Fischer munkatársaival. Lásd: *Mc Callister – N. Lynne and C. S. Fischer: A Procedure for Surveying Personal Networks*. In: *Butt, R. S. and Minor, N.J. (Eds.): Applied Network Analysis*. SAGE. Beverly Hills, London, 1983.

Alig mérsékeltebb egyenlőtlenség regisztrálható, ha az életkor-csoportok metszetében vizsgáljuk a baráttal rendelkezők arányát. Az életkor előrehaladtával szinte törvényszerűen redukálódnak az emberi kapcsolatok, természetesen az egykori barátságok ápolása is nehezebbé válik. Jól jelzi ezt az, hogy az ötvenöt év felettiek több mint felének már nincs barátja (55,9%), míg a legfiatalabbak korcsoportjának csak tizede (9,6%) nem tudott megnevezni barátot. (Lásd az 1. táblázatot)

1. táblázat

A BARÁTOK SZÁMA ÉS A KORCSOPORTOK ÖSSZEFÜGGÉSE
(százalék)

(N=912)

A barátok száma	Korcsoportok					Együtt
	18–24	25–34	35–44	45–54	55–X	
Nincs barátja	9,6	24,7	32,6	47,7	55,9	35,6
Egy barátja van	8,2	12,9	14,0	11,7	9,6	11,4
Két-három barátja van	31,5	33,9	31,4	19,6	15,4	25,9
Négy vagy több barátja van	50,7	28,5	22,0	21,0	19,1	27,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A barátot számontartók képzettségi fokozatonként és korcsoportonként eltérő aránya összefügg a rétegenként differenciált életfeltételekkel és szükségletekkel. A kedvezőbb életfeltételekkel élők számára a barát inkább érzelmi-szellemi partner, az individuális vágyak, tervek megértő segítője, míg mások számára a barátság inkább instrumentális jellegű, gyakran valamilyen manuális tevékenység együttes végzésére.

Az „önbevallással” feltárt barátokra vonatkozó adatokat az iménti differenciáltság mellett torzíthatja az is, hogy az individuumok egy része az egyes tevékenységekre külön-külön tart barátot („autós”-barát, „telek”-barát, „kártya”-barát stb.). Ilyenkor a barátság kapcsolati tartalma a feleket összekötő tevékenységek szerint mintegy felosztódik, a barátok száma megsokszorozódik, s a kontaktus szinte kizárólag a konkrét tevékenység együttes végzésére korlátozódik. Ezzel a jelenséggel párhuzamosan sajátos kulturális filter is működik: van, akit intenzív kapcsolat ellenére

sem tekintenek barátoknak a felmértek, „csak” e meghatározott tevékenység rendszeres és közös végzésére ítélik alkalmasnak, különösképpen akkor, ha nincs közöttük kulturális-műveltségi hasonlóság.⁴ Előfordul azonban ezzel ellentétes jelenség is – döntően az aszimmetrikus státusúak, műveltségük között –, amikor az alacsonyabb státusú és/vagy műveltségű fél a vele rendszeres kapcsolatban álló, közös tevékenységet végző, tőle műveltebb, magasabb státusú felet – nem ritkán annak tudta nélkül is – barátjának tekinti.

Az iméntiek jelzik, hogy a felmértek által megnevezett barátok az őket összekötő tevékenységek tartalma szerint nagyon sokfélék lehetnek. Következésképpen nem kizárt, hogy az ugyanolyan tartalmú és intenzitású kapcsolatokat egyesek barátoknak minősítik, míg mások nem.

A BARÁTVÁLASZTÁS DOMINÁNS KÖZÖSSÉGEI

Kísérletet tettünk arra, hogy más dimenzióban is közelítsünk a barátságához, s az előzőtől pontosabb képet kapjunk. Ismeretes, hogy az emberek barátaik többségével valamilyen közösségbe tartoznak/tartoztak. A barátválasztást katalizáló egyes közösségek hatását kerestük. Nehézséggel találoztunk azonban itt is, hiszen az élet „szinpadán” a barát az individuumot körülvevő többféle közösség tagja lehet: vagyis a kapcsolatok esetleges *multiplicitásának* torzító hatásával számolnunk kell, ha a közösségek oldaláról közelítünk a barátságához.⁵

A többféle közösséghez kötő multiplex barátságok létével a tévedés lehetőségét is elfogadva három közösséget emeltünk ki, ahonnan feltételezésünk szerint a felmértek a legnagyobb eséllyel választanak barátot: az *iskolát*, a *szomszédságot* és a *munkahelyet*, s kerestük az egyes közösségek barátválasztásra gyakorolt hatását.

A barátot megjelölők több mint harmadának (valamelyik) barátja egyúttal *iskolatársa* is (volt) (39,0%). Az iskolában eltöltött idővel párhuzamosan nő azok aránya, akiknek iskolatárs-barátja van. Minél magasabb végzettségre tesz szert valaki, az iskolai szelekció következtében annál nagyobb eséllyel jár hozzá hasonló kulturális körbe tartozókkal egy iskolába. A homogénebb kulturális közösség pedig elősegíti a megértést, a barátválasztást. A legfeljebb nyolc osztályt végzettek negyedének, az érettségizettek és diplomások felének egyúttal iskolatársa is volt (valamelyik) barátja. Előidézhetné ezt a trendet az is, hogy a fiatalok magasabb végzettséggel rendelkeznek,

⁴ A különböző tevékenységekre alapozott *differenciált barátságokról*, mint a modern életmód egyik jellegzetességéről lásd már *G. Simmel: Válogatott társadalomelméleti tanulmányok*. Gondolat, Budapest, 1973:330–331. p. Ugyanerről *Wellman, B.: Network Analysis: some basic principles*. In: Rendall Collins (Ed.): *Sociological Theory* 1983. San Francisco

⁵ A multiplex kapcsolatokról lásd *N. J. Minor: New Direction in Multiplexity Analysis*. In: *Burt R. S. – Minor, N. J. (Eds.), London, 1983.* id. mű, valamint *Verbrugge, L. M.: Multiplexity in Adult Friendships*. *Social Forces*, 1979/4.

s nekik nagyobb eséllyel van barátjuk. Vagyis itt az életkor és a végzettség együttes hatását is feltételeznünk kell. A korosztályonkénti vizsgálat azonban azt igazolta, hogy a képzettség önmagában is egyenlőtlenséget szül a jelzett dimenzióban.

A szegregációk ellenére többnyire heterogén kulturális környezetet jelentenek a lakóhelyi közösségek. A társadalmi hierarchia piramisának megfelelően azonban nagyobb eséllyel élnek önmagukhoz hasonló kulturális körbe tartozók szomszédságában azok, akik alacsonyabb iskolai végzettséget szereztek. Következésképpen a legfeljebb hét osztályt végzetek több mint fele (55,7%), míg az egyetemi diplomásoknak csak tizede (10,3%) választott barátot szomszédai közül

A barátot megnevezők között a legtöbben *munkatárs-barátot* választottak (53,6%), s itt alig van különbség a képzettebb és kevésbé képzett csoportok között. A közösen végzett munka időben és térben szükségszerűen összezárja a munkatársakat, alkalmas ad a megismerésre. Emellett a hasonló munkafeladatot hasonló műveltségűek végzik, a közöttük kialakuló közös érdeklődés és érdekek is katalizálják a munkahelyi kapcsolatok barátságáá fejlődését.

A barátválasztás domináns közössége az életfeltételek változását követve korosztályonként is szignifikáns különbségeket jelez. A fiatalabbak legnagyobb eséllyel (volt) iskolatársat jelöltek meg barátjuknak (18–23 évesek 69,2%-a). Az iskolatárs-barátok aránya a néhány évvel idősebbek korcsoportjában már a felére csökken (26–35 évesek 39,9%-a). Az életfeltételek ekkor olyan kényszereket szülnek (családalapítás, házépítés-otthonteremtés), amelyek hatására az individuumok kapcsolataikat – s így barátaikat is – fokozottan instrumentálisan, célracionális motivációval választják. Többnyire elmaradnak az egykor iskolában megismert „lelki” jóbarátok. Amikorra már lehetővé válna a szabadabb barátválasztás, addigra a nem ápoltt iskolai barátságok megszűnnek. A középkorúaktól tehát tovább csökken az iskolában megismert barátot számontartók aránya.

Vizsgálatunk igazolta, hogy a *középkorúak* munkahelyhez kötődése más korcsoportoktól erősebb. Ezt a relatíve erős kötődést jelezve a legnagyobb eséllyel ők választanak barátot munkatársaik közül (36–45 éves, barátot megnevezők 82,6%-a). Ebben az életkorban a munkahelyi önmegvalósítás – amely a munkatársak támogatásával könnyebb – meghatározó érdeké válik, alakítja a privát kapcsolatokat, következésképpen a barátságot is.

Az életkor előrehaladtával beszűkülő életterre utal az, hogy a szomszéd-barátok aránya idős korban nem csökken, míg a más közösségekből választott barátok száma drasztikusan redukálódik. Vagyis *az idős ember* – ha egyáltalán van még barátja – a legnagyobb eséllyel *a szomszédságból* választ(hat).

A barátság létrejöttének fő motiválója a megértés, amelynek alapja a kulturális értékek hasonlósága. Ehhez pedig – bármely közösségből választanak is – többnyire nélkülözhetetlen a hasonló iskolázottsági-műveltségi szint.⁶

Vizsgálati adataink szerint a műveltségi homogámia-törekvés barátválasztásnál, legalább olyan erős, mint házastársválasztásnál. A felmértével megegyező, egy fokozattal alacsonyabb vagy magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők a részmintába sorolt felmérték legjobb barátainak háromnegyede.

A nyolc osztályt sem végeztek több mint négyötödének (87,1%-ának) barátja legfeljebb szakmunkásképzőt végzett. A szakmunkásképzőt végeztek 92,6%-ának barátja ugyancsak szakmunkásképzőt, nyolc osztályt végzett vagy érettségizett. A tendenciát követve legalább szakmunkásképzőt végzett az érettségizettek Legjobb barátainak 72,5%-a. Legalább érettségizett a főiskolai diplomások 88,7%-ának, az egyetemi diplomások 96,5%-ának legjobb barátja. (Lásd a 2. táblázat)

2 táblázat

A FELMÉRTEK ÉS LEGJOBB BARÁTJUK ISKOLAI VÉGZETTSÉGÉNEK ÖSSZEFÜGGÉSE

(százalék)

(N=586)

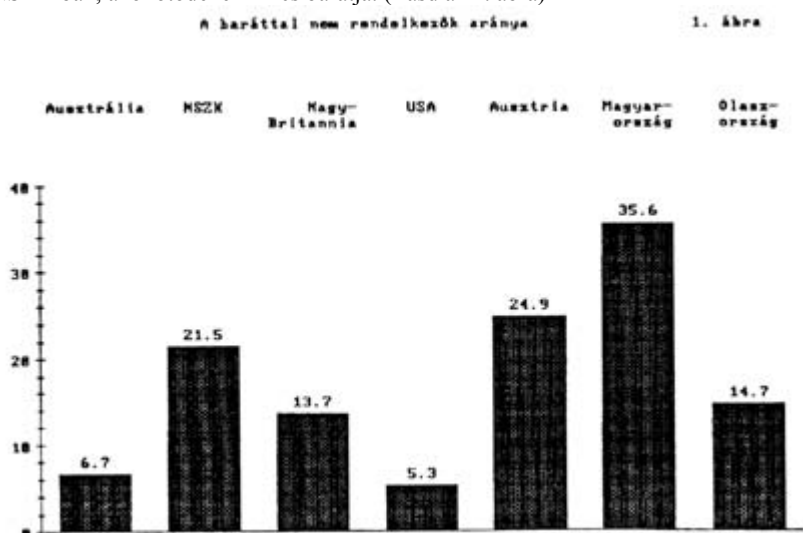
Barátjának iskolai végzettsége	A felmért iskolai végzettsége						Együtt
	0–7 osztály	8	szakm. képző	közép- iskola	főis- kola	egye- tem	
0-7 osztály	75,7	20,5	0,8	5,4	–	–	12,6
8 osztály	11,4	55,8	13,9	15,4	3,8	–	21,5
szakmunkásképző	4,3	15,3	57,4	16,1	7,5	3,4	21,7
középfiskola	2,9	15,3	21,3	56,4	22,6	20,7	26,5
főiskola	4,3	4,3	4,1	9,4	49,1	24,1	10,7
egyetem	1,4	1,2	2,5	7,4	17,0	51,7	7,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

⁶ A „körön belüli” barátságáról és házasságról M. Weber: Gazdaság és társadalom. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1967. 247. p.

A BARÁTVÁLASZTÁS SZEMNETŰNŐ MAGYAR SAJÁTOSSÁGAI

Nemzetközi összehasonlító elemzéssel megkíséreltük megkeresni a barátválasztás nemzeti kultúránkra leginkább jellemző, másoktól eltérő néhány jellegzetességét. Vizsgálatunk hét ország (Ausztrália, NSZK, USA, Nagy-Britannia, Olaszország, Ausztria, Magyarország) reprezentatív mintáját (ISSP, 1986) tartalmazza.⁷ Mind a baráttal rendelkezők arányában, mind a barátválasztás domináns közössége vonatkozásában a többi országhoz viszonyítva eltérő módon „viselkedett” a magyar minta.

Már láttuk, hogy a magyar felmérték harmada nem tudott megjelölni barátot, s ezzel a vizsgálatba bevont hét ország rangsorának végére került. Még relatíve magas a baráttal nem rendelkezők aránya Ausztriában, ahol a felmérték negyedének, s az NSZK-ban, ahol ötödének nincs barátja. (Lásd az 1. ábra)

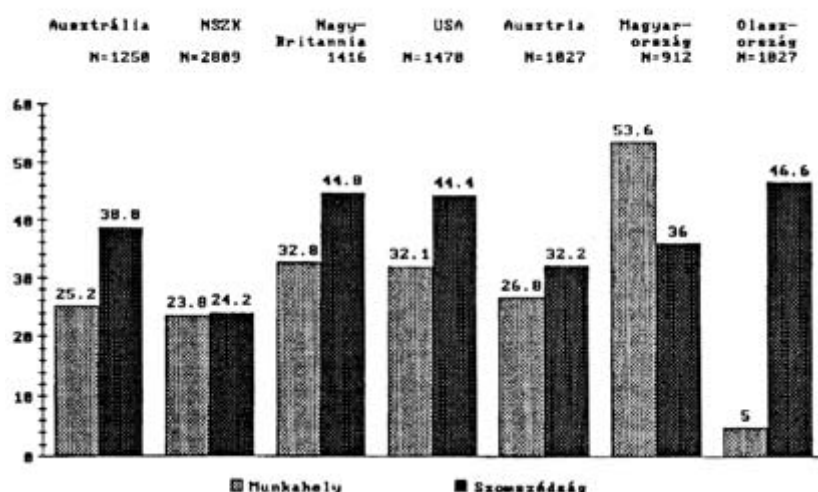
A legnyitottabbak a barátságra a felmérték a legnagyobb alapterületű országokban, amelyekben a nagy távolság és migráció miatt kevésbé intenzívek a közvetlen találkozással tartott rokoni kapcsolatok. Ezeknek az országoknak a mintáiból a felmértéknek csak néhány százaléka él baráti kapcsolatok nélkül (USA: 5,3%, Ausztrália: 6,7%).

⁷ Az ISSP 1986-ban készített network felvételei az említett hét ország reprezentatív almintáit egyesítve 10 746 személy adatait tartalmazzák.

Nagy valószínűséggel úgy strukturálódnak az individuális kapcsolathálóok, hogy amennyiben hiányoznak vagy lazábbak a közvetlen találkozás lehetőségével működő rokoni kötelékek, az emberek vérségi körön kívüli forrásból igyekeznek szervezni kapcsolataikat. Magyarországon és Ausztriában, ahol a többi országhoz viszonyítva intenzívebb kapcsolatot mértünk a nukleáris családon belül, kevésbé alakultak a barátságok. Ugyanakkor Olaszországban szoros családi összetartást, és relatíve széles körben barátokat is találtunk.

A barátokkal rendelkezők alacsony aránya mellett a magyar minta másik szembetűnő jellegzetessége, hogy a felmérték kiemelkedően magas aránnyal választották (legalább egyik) barátjukat munkatársaik közül (53,6%). *Legkevésbé* jellemző a munkatársi eredetű barátság az *olaszokra* (5%), míg a többi vizsgált ország mintájában a baráttal rendelkezők harmada-negyede talált barátot munkatársai köréből (is). (A barátokra vonatkozó adatok a baráttal rendelkezők részmintájára értendők.) (lásd a 2. ábra)

A barátságok kiválasztásának közösségi összefüggésben 2. ábra

A magyar életfeltételek a foglalkoztatottság dimenziójában eltérnek a többi vizsgált országtól. Itt dolgozik a munkavállalók legkisebb aránya önállóan, magánszektorban, a munkatársi eredetű barátságok magyarországi „főlénye” minden bizonnyal dominánsan ennek a gazdasági-szervezeti paraméternek következménye. Emellett a

politikai struktúra a legutóbbi időig ellenőrzése alatt tartotta, irányította a társaságok, egyesületek szervezését. Ezáltal is fő „közösséggé”, s a barátválasztás domináns terepévé a munkahelyet tette. Fokozta ezt a tendenciát a kevésbé jövedelmező első gazdaság mellett „engedélyezett” második gazdasági munkavégzés. A második gazdaságban is munkát végzők közül sokan szinte az ébrenlét teljes idejét munkatársak körében töltik.

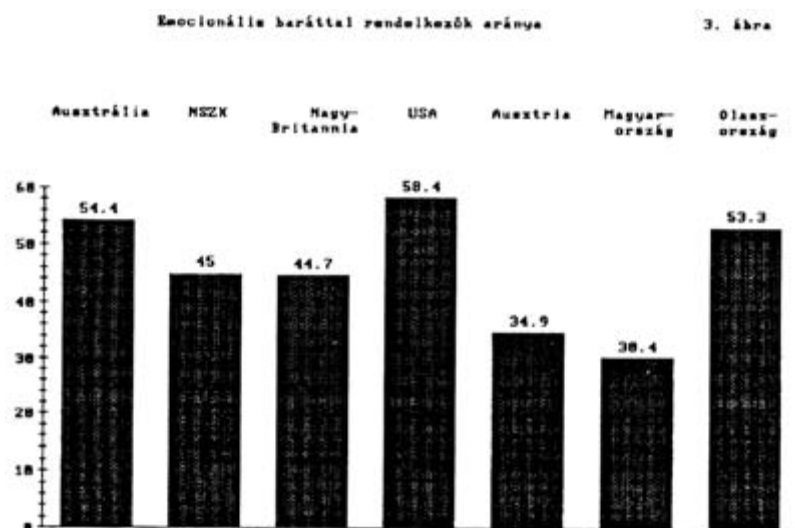
A vázolt társadalmi-strukturális okok szinte törvényszerűen idézték elő, hogy a munkaviszonyban álló aktív korúak barátságainak többsége a munkahelyen kötődjék, s ezzel együttjárt az is, hogy a magyar barátságok jelentős aránya valamilyen célra, feladat közös végzésére szerveződjék, s kevésbé az emóció prioritásával kötődjék. Az aktív kor után, a közös tevékenységet létrehozó érdek megszűnését követően többnyire a munkatársi barátságok is megszűnnek. Következésképpen az időskorúak körében ritka barátok és az aktív korban domináns munkahelyi barátság között összefüggés tételezhető.

AZ EMOCIONÁLIS BARÁTSÁGOK ARÁNYA A KÜLÖNBÖZŐ ORSZÁGOKBAN

Az eddigiekben a felmértek ítéletére bíztuk, hogy melyik kapcsolatukat tekintik barátságoknak. Megállapítottuk, hogy az eltérő szükségletek és lehetőségek hatására az „önbesorolás” számtalan hibalehetőséget tartalmaz. Többek között összemossa a dominánsan instrumentális és inkább emocionális funkciókat betöltő barátokat. Egy indikátor segítségével megkíséreltük „leválasztani”, megkeresni azokat a baráti kontaktusokat, amelyekben a felmértek emocionális támogatást is remélnek barátaiktól.

Eszközként a nemzetközi összehasonlító vizsgálat egyik kérdését használtuk, amellyel azt kutattuk, hogy kihez fordulnának érzelmi válsághelyzetük (házassági konfliktusuk, depressziós hangulatuk) esetén vigaszért a felmértek. Hipotézisünk szerint amennyiben a fenti helyzetekben valaki sem első, sem másodsorban nem keresné fel panaszával barátját, barátságának emocionális töltete nincs, az legfeljebb instrumentális kontaktusnak tekinthető. Ha azonban a felmért megjelölt barátot, s a fenti érzelmi válsághelyzetekben hozzá (is) fordulna segítségért, baráti kapcsolata nyilvánvalóan emocionális funkciót (is) betölt. Ilyen értelemben a barátság olyan primér kapcsolat, amelyen belül a felek kölcsönösen hajlandók az együttes tevékenységre, s a közöttük kialakuló ismétlődő tevékenységek érzelmi támogatást is kiváltanak.

Az adatok szerint emocionális barátja a minta nagyobbik felének az USA-ban (58,4%), Olaszországban (55,3%) és Ausztráliában (54,4%) van, s a legkisebb eséllyel az osztrákoknak (34,9%) és a magyaroknak (30,3%) van emocionális segítséget is nyújtó baráti kontaktusuk. (Lásd a 3. ábra)

Az alacsonyan képzettek csoportjaiban (0–8 osztályt végeztek) azok vannak túlsúlyban minden ország mintájában, akiknek nincs emocionális baráti kontaktusuk. Ez a tendencia konzekvens valamennyi vizsgált országban. Következésképpen állítható, hogy a társadalom átlagától alacsonyabb műveltséggel, s ezzel együtt többnyire hátrányosabb életfeltételekkel is élők körében az instrumentális baráti kapcsolatok nagyobb arányával találkozhatunk.

Különösen Magyarországon, Ausztriában és NSZK-ban hiányoznak a képzetlenek között az érzelmi válsághelyzetben is segítséget nyújtó barátok. (Vizsgálatunk más kontaktusokra vonatkozóan is elsősorban ezekben az európai országokban jelezte az emocionális kötelékek hiányát.)

Az iskolázottsági-képzettségi skála másik pólusán, a magasan képzettek között (13 vagy több osztályt végeztek) kisebb kultúrák közötti különbség regisztrálható, ám az is igaz, hogy a magyar és az osztrák almintákban a többi vizsgált kultúrához viszonyítva az emocionális baráti kapcsolatoknak változatlanul alacsonyabb arányát találjuk. (Lásd a 3: táblázat)

Az emocionális baráti kontaktus, a kölcsönös bizalom értelemszerűen a legerősebb a kamaszkortól az ifjúkor végéig terjedő életszakaszban. Egyértelműen igazolta ezt empirikus vizsgálatunk is. Az egyes országok mintáiban a legfiatalabbak (18–24 évesek) a legidősebbek korcsoportjához viszonyítva legalább kétszeres eséllyel találtak „lelki” jóbarátot. (Lásd a 4. táblázat)

3. táblázat

EMOCIONÁLIS BARÁTTAL RENDELKEZŐK ARÁNYA A VIZSGÁLT ORSZÁGOKBAN ISKOLÁZOTTSÁGI FOKOZATONKÉNT (százalék)

Iskolai fokozatok	Országok						
	Auszt- rália (N = 1249)	NSZK (N = 2777)	Nagy- Britannia (N = 1415)	USA (N = 1453)	Ausztria (N = 1027)	Magyar- ország (N = 912)	Olasz- ország (N = 1020)
0–8 osztály	43,1	29,5	–	40,1	–	15,5	44,4
9–11 osztály	51,9	48,0	39,8	54,7	21,6	39,0	–
12 osztály	67,6	60,5	62,9	58,4	36,3	46,7	66,3
13 és több osztály	58,9	64,9	58,7	65,3	52,0	43,5	63,6
Együtt	54,4	45,0	44,7	58,4	34,9	30,4	55,3
n=	(679)	(1249)	(632)	(855)	(358)	(276)	(564)
Egyenlőtlenség mutató	1,4	2,2	1,5	1,6	2,4	2,5	1,4

Az amerikai, olasz és ausztrál mintában a felmért fiatalok háromnegyedének van emocionális barátja. Legkevésbé az osztrák fiatalok fordulnak lelki problémájukkal barátjukhoz, de még ők is alig néhány százalékkal maradnak le a többi ország fiataljaitól a vizsgált területen. A magyar fiataloknak pedig az NSZK és Nagy-Britannia fiataljaihoz hasonló aránya talál érzelmi támogatást, megértést is nyújtó jóbarátot.

Amennyiben időben tovább követjük az egyes korosztályokat, világosan látjuk, hogy a magyaroknál az emocionális tartalmú barátságok aránya a családalapítás és lakásszerzés feladatainak időszakában (25–34 évesek) hirtelen redukálódik, míg a többi vizsgált országban az aránycsökkenés korántsem ilyen radikális. A tendencia arra utal, hogy a jelzett korcsoportban a magyarokra több teher, nehézség vár, mint a többi vizsgált ország hasonló korú fiataljaira.

4. táblázat

AZ EMOCIONÁLIS BARÁTTAL RENDELKEZŐK ARÁNYA A VIZSGÁLT ORSZÁGOKBAN KORCSOPORTONKÉNT (százalék)

Kor- csoportok	Országok						
	Auszt- rália	NSZK	Nagy- Britannia	USA	Ausztria	Magyar- ország	Olasz- ország
	(N = 1249)	(N = 2777)	(N = 1415)	(N = 1453)	(N = 1027)	(N = 912)	(N = 1020)
18 – 24 évesek	71,6	68,3	60,3	74,3	55,7	65,0	74,3
25 – 34 évesek	58,9	59,7	53,0	64,9	47,5	37,0	70,4
35 – 44 évesek	55,5	47,3	51,4	67,4	44,5	28,6	55,0
45 – 54 évesek	55,9	37,3	41,8	54,3	29,5	25,0	46,3
55 – 64 évesek	48,3	30,5	31,1	49,4	22,0	14,1	40,9
65 évesek és idősebbek	31,7	26,4	29,8	41,4	19,4	12,6	33,3
Együtt:	54,4	45,1	46,6	58,4	34,9	30,3	55,1
n=	(679)	(1249)	(632)	(855)	(357)	(276)	(564)
Egyenlőtlenségi mutató a szélső korcsoportok között	2,3	2,6	2,0	1,8	2,9	5,2	2,2

A legfiatalabbak kivételével a magyar minta minden korcsoportjában jelentősen alacsonyabb az emocionális baráttal rendelkezők aránya, mint más országban. A legfiatalabb és a legidősebb korcsoportokat összehasonlítva a magyar mintánál 5,2-szeres egyenlőtlenség, másutt 1,8–2,9-szeres egyenlőtlenség mérhető a jelzett dimenzióban a fiatalok javára. Kétségtelenül mindenütt rosszabb kapcsolati pozíciót jelent, ám Magyarországon a leghátrányosabb öregek lenni. Itt az idős emberek között elvétve találunk olyant, akinek van baráti kapcsolata, s főleg alig van idős magyar, akinek még van pszichés támaszt jelentő jóbarátja. Ezzel szemben a legnagyobb eséllyel az amerikaiak őrzik meg még öregkorukban is a lelki feszültségek oldásához barátaikat (a 65 év felettiek 41,4%-a).

A vizsgálati adatok egyértelműen jelezték, hogy a legkisebb eséllyel a magyarok kötnek barátságot, s a baráti kontaktussal élők között ugyancsak itt fordul elő a legritkábban az emocionális funkciót is betöltő barátság. A vizsgálat a magyaroknál erősen családba zárt, s a többi országhoz viszonyítva sivárabb, kevesebb emocionális tartalmat jelző emberi kontaktusokat talált. Az ország társadalmi-gazdasági berendezkedése a munkakapcsolatból eredő instrumentális családon kívüli kapcsolatoknak kedvez. Az ilyen együttműködés azonban időben többnyire lerövidíti a barátságot, amennyiben a közös munka táplálta közös érdek megszűnésével együtt általában a barátság is megszűnik.

A legfiatalabb korcsoportok nemzetközi összehasonlítása azonban némi változást jelez. A fiataloknál csak kis különbséget találtunk az országok között mind a barátot megjelölők, mind az emocionális baráti segítségre, támogatásra számítók arányában. E tendencia folytatódása a maitól nyitottabb, feszültségmentesebb társadalom létrejöttét segíthetné Magyarországon.

Utasi Ágnes